Ключевые слова: современное государство, сферы деятельности государства, функционирование государства, функции государства.

Summary

Marharyta Butsan. Functions of the state: concepts, classifications, scientific interpretations.

In the article the concept of state functions, realizing which the state carries out a targeted management impact on various spheres of a public life. They show that the government should do to achieve and implement the goals and tasks that lie before him in a certain historical period. Purposes of the functions of the state are the results that must be obtained in implementing the functions, goals can be immediate, intermediate, ultimate. On one stage of historical development, priority may be given to economic, the other political or socio-cultural functions, the third function of defense, etc. At the beginning of its inception, the state played a very small list of functions. The contents of most of them was of a pronounced class character. The functions manifest national characteristics of the country, because the state is obliged to provide the geopolitical interests of the ethnic group, to support the development of national culture, language, and the like. The contents and the list of functions to a large extent depend on the nature of the state, its social purpose in public life. The main duty of the state to maintain a level of social organization that would ensure not only the preservation of the integrity and prosperity of society as a whole, but also the needs of individuals. The article studies scientific approaches with respect to interpretation of the concept of functions, given the existing classification of state functions: the areas of activities of the state, duration and the like. The analysis of existing functions in Ukraine. The human rights function is currently the most relevant. Advocacy function has the expression in activities that are aimed at protecting the rights and freedoms of man and citizen, the rule of law and the rule of law in all spheres of public and political life. The peculiarities of exercise of the functions of the state are divided into legal and organizational. The legal form is a homogenous activity of state bodies related to the adoption of legal acts. Organizational form is a homogenous activity of the state aimed at creating organizational conditions to ensure functions of the state. In Ukraine there are three main forms of implementation of the activities of the state depending on types of activities: legislative, Executive, judicial. The basis for this separation is the provision of the Constitution of Ukraine, which is highlighted in these branches of government. In the implementation of all main functions of the state are actively involved all types of public power in Ukraine.

Key words: modern state, spheres of activity of the state, functioning of the state, functions of the state.

DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.72

УДК 341.1

К.О. ПАШКОВ

*Кирило Олегович Пашков, магістр міжнародного права, випускник Київського університету права НАН України**

ORCID: 0000-0002-1999-109X

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Постановка проблеми. В умовах впровадження у Європейському Союзі (далі – ЄС) стратегії Єдиного цифрового ринку (далі – ЄЦР) ЄС¹, фундамент якого було закладено на Талліннському саміті у 2015 р.², з 2014 р. Комісією ЄС у прагненні зробити єдиний ринок ЄС придатним для епохи цифрових технологій (здійснити перехід від 28 національних цифрових ринків до єдиного) на осуд законодавчої ланки інституційного механізму ЄС було представлено більш ніж 30 проєктів нових інституційних актів ЄС, а 28 з них наразі очікують їх прийняття Парламентом та Радою ЄС³. Разом із тим у сфері електронної комерції у ЄС продовжує діяти Директива 2000/31/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС «Про правові аспекти інформаційних послуг щодо електронної комерції на внутрішньому ринку» від 08 червня 2000 р.⁴, долучена до правопорядку ЄС ще до прийняття зазначеної вище стратегії. Зважаючи на те, що вдосконалення доступу до цифрових товарів та послуг, створення середовища, у якому цифрові мережі та послуги можуть процвітати, позиціонування цифровізації як рушійної сили всього нового – визнані ЄС фундаменти розвитку сучасного ЄЦР ЄС⁵, стає зрозуміло, що незабаром перегляду в ЄС підлягатиме і усталена правова платформа здійснення електронної комерційної діяльності суб'єктів господарювання в ЄС, у зв'язку із чим вивчення особливостей сучасного правового регулювання електронної комерційної діяльності в межах ЄС набуває як теоретичної, так і практичної актуальності та значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам досліджуваної проблеми приділялося місце у працях вітчизняних учених, зокрема, М.І. Возного, Р.О. Заблоцької, Т.Г. Затонацької, В.І. Муравйова, Д.С. Паниної, В.П. Писаренка, В.Л. Плєскач, В.В. Полякоа, А.С. Шаблієнка, О.І. Шниркова, а також зарубіжних авторів: Г. Лефевра, Т. Бедолла, М. Лінднер, Л. Фріда, С. Круга. Проте комплексні дослідження особливостей правового регулювання електронної комерційної діяльності у ЄС на сучасному етапі практично від-

© К.О. Пашков, 2019

* *Kirill Pashkov, Master of International Law, Graduate of Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine*

сутні, відповідно, дана стаття є спробою заповнити існуючу прогалину української науки європейського права.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз особливостей правового регулювання електронної комерційної діяльності у ЄС на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Саме завдяки появі Інтернету на початку 1990-х рр. революційний ефект широкого впровадження комп'ютерних технологій почав відчуватися у всіх сферах суспільного відтворення. Лише протягом наступних двох десятиліть комерційна діяльність в Інтернеті стала одним із наймогутніших сегментів національних економік індустріально розвинутих держав, особливо держав-членів ЄС⁶.

Компанії і підприємці стрімко відкривають для себе можливості Інтернету та прагнуть максимально їх використовувати за допомогою швидкого навчання, обробки та передачі інформації, грошей, товарів. Суспільство переходить на якісно новий етап розвитку, де визначальну роль відіграє інформація. Необхідно зауважити, що основними тенденціями розвитку електронної комерції у світовій економіці виступають:

- бурхливе зростання обсягів розрахункових операцій з використанням смартфонів, планшетів та інших мобільних пристроїв, оскільки частка інтернет-користувачів, що використовують мобільний зв'язок, постійно зростає;
- все більша частка підприємств роздрібною торгівлі намагаються надати можливість своїм клієнтам замовляти продукцію, товари через Інтернет, до того ж пропонують вигідні умови доставки продукції в день замовлення, безкоштовний обмін та повернення товарів, що беззаперечно є їх конкурентними перевагами;
- широке застосування електронних грошей та інших новітніх платіжних засобів;
- використання новітніх технологій для реклами продукції в мережі;
- активний розвиток електронної комерції за допомогою технологій соціальних мереж;
- розвиток форми взаємодії між підприємствами як електронна комерція B2B (бізнес до бізнесу), тобто можливості електронної комерції широко реалізуються не лише в практиці роздрібною торгівлі для споживачів;
- постійне оновлення й розробка нових інформаційних технологій та комп'ютерної техніки, що сприяють спрощенню доступу до мережі користувачів, налагодженню їх тісної взаємодії.

Саме електронна комерція належить до сфер економічної діяльності, що за останні два десятиріччя проявляє найпотужніші темпи зростання в ЄС⁷. Варто звернути увагу на те, що в ЄС сформувалася специфічна модель міжнародно-правового регулювання електронної комерції, за якої одночасно діє міжнародне право, що становить інтегральну складову частину права ЄС, наднаціональне право, обов'язкове для держав-членів ЄС, а також національне право держав-членів ЄС⁸. Таким чином, норми наднаціонального права, що стосуються електронної комерції, не повинні перебувати в суперечності з нормами міжнародного права.

Регуляторний режим електронної комерції ЄС встановлює гармонізовані правила щодо інформації, яка має надаватися постачальниками послуг, змісту комерційних повідомлень, порядку розміщення замовлень електронним шляхом, юридичної сили та порядку укладання електронних контрактів, ідентифікації та автентифікації, відповідальності Інтернет-посередників тощо.

Інституції ЄС вперше звернули увагу на правові аспекти електронної комерції в середині 1990-х років. У 1997 р. Комісія ЄС видала Повідомлення щодо електронної комерції⁹, в якому проголошувалася мета створити узгоджені спільні правові засади до 2000 р., якими б регулювалося ведення електронної комерції в межах ЄС. Наслідком роботи Комісії ЄС стало прийняття в 1999 р. Директиви про електронні підписи¹⁰, а вже у 2000 р. – Директиви про електронну комерцію¹¹ (далі – Директива). Загалом, розглядаючи дане питання, можна побачити, що електронна комерція в ЄС регулюється як директивами, так і регламентами. Зокрема, можна виділити такі ключові документи:

- Директива 97/7/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20 травня 1997 р. «Про захист прав споживачів у дистанційних контрактах» (дистанційний продаж)¹²;
- Директива 97/66/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 грудня 1997 р. щодо обробки персональних даних та охорони таємниці приватного життя в телекомунікаційному секторі¹³;
- Директива Європейського парламенту та Ради 1999/93/ЄС від 13 грудня 1999 р. про правові основи Співтовариства для електронних підписів¹⁴;
- Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту і Ради від 8 червня 2000 р. про деякі правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку (зазначена вище директива про електронну комерцію)¹⁵;
- Директива 2000/46/ЄС Європейського парламенту та Ради від 18 вересня 2000 р. про заняття, здійснення і нагляд за підприємницькою діяльністю установ у сфері електронних грошей¹⁶;
- Директива 2002/58/ЄС Європейського парламенту і Ради від 12 липня 2002 р. щодо обробки персональних даних та охорони таємниці приватного життя в секторі електронних комунікацій¹⁷;
- Регламент 2018/1724/ЄС Європейського парламенту і Ради від 2 жовтня 2018 р. щодо створення єдиного цифрового шлюзу для забезпечення доступу до інформації, процедур, а також служб надання допомоги і вирішення проблем¹⁸;
- Регламент 2018/644/ЄС Європейського парламенту і Ради від 18 квітня 2018 р. щодо послуги трансграничної доставки посилок¹⁹.

Серед зазначених вище директив, що належать до правового регулювання ЄС у сфері електронної комерції, Директива про електронну комерцію посідає центральне, головне місце. Маючи характер рамкової,

вона об'єднала в собі норми з різних питань, вирішення яких назріло в ЄС на час її прийняття та яким в інших правових системах зазвичай присвячено кілька нормативних актів.

Згідно із задекларованим підходом ЄС до поставок електронних продуктів як до надання послуг, Директива оперує поняттям «послуги інформаційного суспільства». Дане поняття визначено в Директиві як «будь-яка послуга, що зазвичай надається за винагороду, на відстані, електронними засобами та на індивідуальну вимогу отримувача послуги»²⁰. Поняття «послуга» в розумінні ст. 50 Договору про функціонування ЄС²¹ (за визначенням Суду ЄС) визначається як будь-яка послуга, що зазвичай надається за винагороду, але при цьому остання не обов'язково може надходити від отримувача послуги²². Як виняток, послуги, пов'язані з азартними іграми в Інтернеті, вилучено зі сфери дії Директиви²³.

Головною метою Директиви є усунення юридичних перешкод, що виникають при заснуванні провайдерів Інтернет-послуг в ЄС та наданні ними послуг у межах внутрішнього ринку, за яких електронна комерція в ЄС могла б стало розвиватися. Директива застосовується «горизонтально» й торкається всіх галузей права – чи то публічного, чи то приватного – що стосуються надання послуг інформаційного суспільства. Так, на відміну від американського підходу, згідно з яким відповідальність провайдерів за різні незаконні дії їх клієнтів передбачається різними законами, Директива визначає всі види юридичної відповідальності провайдерів за всі види незаконної діяльності третіх осіб.

Директива про електронну комерцію регулює надання послуг інформаційного суспільства як юридичними особами одна одній, так і юридичними особами споживачам – фізичним особам²⁴. Спектр послуг, на який направлена Директива, є надзвичайно широким та включає в себе продажі як фізичних товарів (книг, компакт-дисків, ліків), так і цифрових продуктів (електронних книг, програмного забезпечення), а також інформаційних і фінансових послуг²⁵. Принцип функціональної еквівалентності паперових документів і електронних повідомлень, проте, не набув у Директиві чіткого вираження²⁶.

У цілому Директива налічує п'ять груп норм.

Ключовий принцип, на якому базується Директива, – це положення про внутрішній ринок, викладене у ст. 3(1) Директиви, також відоме як «принцип країни походження», сформульований наступним чином: «Кожна держава-член забезпечує відповідність наданих послуг інформаційного суспільства постачальником послуг, заснованим на її території, положенням національного законодавства, що застосовуються у відповідній державі-члені та підпадають під сферу координації»²⁷. Держави-члени ЄС також не в праві обмежувати свободу надання послуг інформаційного суспільства з території іншої держави-члена з підстав, що впливають із сфери координації (ст. 3(2) Директиви²⁸). У свою чергу, «сфера координації» визначається у ст. 2(h) Директиви як «вимоги, закладені в правових системах держав-членів, що застосовуються до постачальників послуг інформаційного суспільства або послуг інформаційного суспільства, незалежно від того, чи є вони загального характеру, чи їх було спеціально розроблено»²⁹.

Положення, спрямовані на сприяння розвитку ринку послуг інформаційного суспільства, містяться у ст. 4–8 Директиви: це група норм, що сприяє розвитку ринку послуг інформаційного суспільства в ЄС шляхом заборони попередніх дозволів чи інших рівнозначних вимог щодо започаткування та здійснення діяльності з надання таких послуг (ст. 4 Директиви), установлення вимог до інформації, яка має надаватися провайдерами послуг інформаційного суспільства про себе (ст. 5 Директиви) та яку мають містити електронні повідомлення комерційного характеру (ст. 6 Директиви), окреслення вимог до небажаних електронних комерційних повідомлень («спаму») (ст. 7 Директиви), також надання дозволу особам, які практикують регульовані професії, використовувати у своїй діяльності комерційні електронні повідомлення, дотримуючись при цьому норм професійної етики (ст. 8 Директиви)³⁰.

Правові засади укладання електронних угод в ЄС – норми, що містяться в ст. 9–11 Директиви, становлять правові засади укладання контрактів із використанням електронних засобів у ЄС. Положення цих статей спрямовані на гармонізацію юридичних вимог до укладання електронних угод, що існують у державах-членах ЄС, у тому числі шляхом установлення обов'язку постачальника послуг інформаційного суспільства підтвердити замовлення тим же способом, яким воно надійшло – електронним³¹. Відповідно до ст. 9 Директиви від держав-членів вимагається законодавчо забезпечити можливість укладання контрактів електронним способом. Держави-члени ЄС мають, зокрема, переконатися, що юридичні вимоги до процесу укладання угод не перешкоджають укладанню електронних контрактів, а також не призводять до невизнання дійсності чи юридичної сили контрактів на підставі того, що їх було укладено з використанням електронних засобів³².

Перелік мінімальної інформації, яку повинен «чітко, зрозуміло та однозначно» надати постачальник послуг інформаційного суспільства замовнику до розміщення замовлення, міститься в ст. 10 Директиви³³. Цей перелік, що застосовується у додаток до вимог щодо передконтрактної інформації, які містяться в інших директивах ЄС (як-от – Директива про захист прав споживачів³⁴), містить наступні категорії інформації: а) технічні кроки, які необхідно зробити, щоб укласти контракт; б) інформація щодо того, чи буде укладений контракт зберігатися постачальником послуг та чи буде він доступним у подальшому; в) технічні засоби виявлення та виправлення помилок вводу до розміщення замовлення; г) мови, запропоновані для укладення контракту³⁵.

Щодо процедури розміщення замовлення, то ст. 11 Директиви передбачає, що постачальник послуг повинен підтвердити отримання замовлення без невинуватної затримки та електронним шляхом³⁶. При цьому як замовлення, так і підтвердження його отримання, вважаються отриманими в той момент, коли вони стали доступні адресатам³⁷. Постачальник послуг також повинен надати споживачеві «належні, ефективні та

доступні» технічні засоби, що дозволяють останньому виявити та виправити помилки вводу до розміщення замовлення³⁸. Правила ст. 11 Директиви не застосовуються, однак, до контрактів, що укладаються виключно шляхом обміну повідомленнями електронної пошти чи інших подібних індивідуальних повідомлень³⁹.

Обмеження відповідальності Інтернет-посередників – це група норм, що установлює режим юридичної відповідальності провайдерів Інтернет-послуг в ЄС, який став компромісом між необхідністю забезпечення вільного руху інформації мережею завдяки посередницьким послугам, без яких функціонування Інтернету неможливе, та створення сприятливих правових умов для розвитку як самого Інтернету, так і комерційної діяльності з його використанням⁴⁰. Режим юридичної відповідальності постачальників послуг Інтернету («провайдерів») в ЄС установлюється ст. ст. 12–15 Директиви про електронну комерцію⁴¹. Зазначена Директива, звільняючи в ст. 5.1 посередників від відповідальності за порушення права на відтворення при створенні тимчасових копій для «передачі в мережі між третіми особами», все ж таки вимагає в ст. 8.3 від держав-членів ЄС забезпечення права власників авторських та суміжних прав звернутися до суду з метою отримання судової заборони проти посередників, чії послуги використовуються третіми особами для порушення авторських та суміжних прав⁴².

Висновки. Отже, правові норми, якими регулюється здійснення електронної комерції в ЄС, що мають найбільший вплив на здійснення зовнішньоекономічної діяльності, можна згрупувати за трьома напрямками:

- норми, якими встановлюється принцип країни походження;
- норми, якими визнається юридична сила електронних контрактів та регулюється порядок їх укладання;
- норми, якими обмежується відповідальність постачальників послуг за контент третіх осіб⁴³.

Вплив цих трьох груп норм в межах ЄС на мікро- та макроекономічному рівнях важко переоцінити. По-перше, принцип країни походження знизив рівень різноманітності в законодавстві держав-членів у сферах, охоплених Директивою про електронну комерцію⁴⁴. Це, у свою чергу, призвело до зниження витрат компаній на дотримання вимог іноземного законодавства та оплати юридичних послуг. Хоча вказане не стосується питань захисту прав споживачів, який залишається прерогативою національного законодавства, постачальники електронних послуг позбулися важливого стримуючого фактора при прийнятті рішень про розповсюдження своєї діяльності на ринки інших держав-членів ЄС. По-друге, гармонізація норм внутрішнього законодавства щодо юридичної сили та процедур укладання контрактів електронним шляхом призвела до зростання кількості укладених в електронній формі контрактів та зниження пов'язаних з укладанням таких контрактів витрат⁴⁵.

Директива про електронну комерцію та Директива про електронні підписи привнесли у бізнес-середовище впевненість, що електронні контракти є юридичним еквівалентом контрактів, укладених на папері та власноручно підписаних як у власній країні, так і за кордоном⁴⁶. Зниження витрат має місце не лише в силу того, що укладання електронних контрактів є швидшим та дешевшим, ніж укладання їх паперових аналогів, а й тому, що усунення юридичної невизначеності знизило ймовірність юридичних суперечок з приводу дійсності контрактів, укладених електронним шляхом⁴⁷.

Нарешті, найвизначніший вплив регуляторна рамка ЄС має на Інтернет-посередників – постачальників послуг, завдяки яким стає можливим саме існування Інтернету та здійснення іншими постачальниками інформаційних послуг своєї діяльності⁴⁸.

Директива про електронну комерцію значно знизила ризик того, що Інтернет-посередники будуть притягнуті до відповідальності за протиправний контент, а отже, і зменшила витрати на юридичні послуги та моніторинг інформації, яку вони зберігають чи передають. Заощаджені кошти можуть бути вкладені в подальший розвиток телекомунікаційної інфраструктури та послуг Інтернет-посередників, у тому числі й тих, що базуються на використанні творів, авторські права на які належать третім особам⁴⁹.

Як було зазначено в Доповіді Комісії ЄС, присвяченій розвитку роздрібної торгівлі в ЄС, незважаючи на сприятливий правовий режим, електронна комерція в рамках ЄС все ще є досить далекою від досягнення потенційно можливого рівня розвитку⁵⁰. Проблеми уніфікації та гармонізації правового регулювання – далеко не єдиним фактором, що деякою мірою стримує розвиток електронної комерції на рівні ЄС⁵¹. Серед таких факторів значне місце посідають також лінгвістичні, демографічні та культурні бар'єри, технічні специфікації та стандарти, рівень проникнення Інтернету та ефективність поштових та платіжних систем.

¹ A Digital Single Market Strategy for Europe. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 6.5.2015. COM(2015) 192 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1447773803386&uri=CELEX:52015DC0192> (accessed: 25.12.2019).

² Tallin Digital Summit. Creating a Digital Single Market. European Commission actions since 2015. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/digital-summit-timeline-factsheet_en.pdf (accessed: 25.12.2019).

³ Tallin Digital Summit. Creating a Digital Single Market. European Commission actions since 2015. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/digital-summit-timeline-factsheet_en.pdf ; Shaping the Digital Single Market URL : <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/shaping-digital-single-market#ThePillars> (accessed: 25.12.2019).

⁴ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce'). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).

⁵ Shaping the Digital Single Market. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/shaping-digital-single-market#ThePillars> (accessed: 25.12.2019).

⁶ Писаренко В.П. Порівняльний аналіз європейського законодавства в галузі електронного документообігу. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. № 4. С. 28–33. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2014-4/doc/1/04.pdf> (дата звернення: 25.12.2019)

⁷ Шаблій А.С. Основні проблемні питання адміністративно-правового регулювання у сфері електронної комерції 2015. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-10-2015/>

⁸ Поляков В.В. Мировая экономика и международный бизнес: учебник / под. общ. ред. В.В. Полякова и Р.К. Щенина. 5-е изд., стер. Москва: КНОРУС, 2013. 688 с.

⁹ A European initiative in electronic commerce. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM (97) 157, 16 April 1997. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A132101>

¹⁰ Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31999L0093> (accessed: 25.12.2019).

¹¹ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"). URL: <http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:32000L0031:en:html> (accessed: 25.12.2019).

¹² Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31997L0007> (accessed: 25.12.2019).

¹³ Directive 97/66/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31997L0066> (accessed: 25.12.2019).

¹⁴ Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31999L0093> (accessed: 25.12.2019).

¹⁵ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).

¹⁶ Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on the taking up, pursuit of and prudential supervision of the business of electronic money institutions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0046> (accessed: 25.12.2019).

¹⁷ Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32002L0058> (accessed: 25.12.2019).

¹⁸ REGULATION (EU) OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 2 October 2018 establishing a single digital gateway to provide access to information, to procedures and to assistance and problem-solving services and amending Regulation (EU) No 1024/2012. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.295.01.0001.01.ENG&toc=OJ.L:2018:295:TOC (accessed: 25.12.2019).

¹⁹ Regulation (EU) 2018/644 of the European Parliament and of the Council of 18 April 2018 on cross-border parcel delivery services (Text with EEA relevance). OJ L 112, 2.5.2018. P. 19–28.

²⁰ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).

²¹ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj (accessed: 25.12.2019).

²² Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj (accessed: 25.12.2019).

²³ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).

²⁴ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).

²⁵ Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку: директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради. 8 червня 2000 р. Рада Європи. 2000. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_224 (дата звернення: 25.12.2019).

²⁶ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).

²⁷ Панина Д.С. Особенности регулирования индустрии электронных платежей: опыт зарубежных стран. *Вестник ОГУ*. 2015. № 4 (179). С. 313–317.

²⁸ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).

²⁹ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).

³⁰ Шнирков О.І., Муравйов В.І., Заблоцька Р.О. та ін. Економічна асоціація України з Європейським Союзом / за ред. О.І. Шниркова, В.І. Муравйова. Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2015. 415 с.

³¹ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce"). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).

- ³² Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce'). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).
- ³³ Lefevre H., Bedolla T. Brainsurfing: the top marketing strategy minds in the world / H.Lefevre, T. Bedolla. Miami, FL : I've Got the Fever, 2015. 199 p.
- ³⁴ Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31997L0007> (accessed: 25.12.2019).
- ³⁵ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce'). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).
- ³⁶ Возний М.І. Міжнародна електронна торгівля. Проблеми та перспективи розвитку в Україні: зб. наук. праць Буковинського університету. Економічні науки. 2014. Вип. 7. С. 243–252.
- ³⁷ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce'). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).
- ³⁸ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce'). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).
- ³⁹ E-Commerce Europe. European B2C E-commerce Report 2014. URL: http://www.ecommerce-europe.eu/facts-figures.electcom/06-57452_Ebook.pdf. (accessed: 25.12.2019).
- ⁴⁰ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce'). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0031> (accessed: 25.12.2019).
- ⁴¹ Global Internet and E-Commerce Trends 2015/ yStats.com GmbH & Co. KG, 2016. 251 p.
- ⁴² Information Economy Report 2017. UNCTAD. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ier2017_en.pdf
- ⁴³ Krug S. Don't make me think, revisited: a common sense approach to Web usability / S. Krug, E. Bayle, A. Straiger, M. Matcho. New Riders, Peachpit, Pearson Education, 2014. 200 p.
- ⁴⁴ Fried L. Advanced Information Technology Use. Journal of information systems management. 2010. Vol. 10. P. 7–14.
- ⁴⁵ Measuring the Information Society Report 2017. URL: <http://www.itu.int/en/ITU/Statistics/Pages/publications/mis2017.aspx>.
- ⁴⁶ Затонацька Т.Г., Плєскач В.Л. Електронна комерція: підручник. Київ: Знання. 2007. 535 с.
- ⁴⁷ Електронна комерція: навч. посіб. / А.М. Береза, І.А. Козак, Ф.А. Шевченко та ін. Київ: КНЕУ, 2002. 326 с.
- ⁴⁸ Коломієць В. Міжнародні інформаційні системи. К.: Київський університет, 2001. С. 408–432.
- ⁴⁹ The Concept of a «Digital Economy». URL: <http://odec.org.uk/theconcept-of-adigital-economy> (accessed: 25.12.2019).
- ⁵⁰ Lindner M. Global e-commerce sales set to grow 25% in 2015. Internet RETAILER. 2015. URL: <https://www.internetretailer.com/2015/07/29/global-e-commerce-setgrow-25-2015> (accessed: 25.12.2019).
- ⁵¹ Garner A.B. Black's law dictionary. Thomson Reuters West. 2015. P. 336–338.

References:

- A Digital Single Market Strategy for Europe. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 6.5.2015. COM (2015) 192 final. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1447773803386&uri=CELEX:52015DC0192> [in English].
- Tallin Digital Summit. Creating a Digital Single Market. European Commission actions since 2015. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/digital-summit-timeline-factsheet_en.pdf [in English].
- Shaping the Digital Single Market URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/shaping-digital-single-market#ThePillars> [in English].
- Pysarenko, V.P. (2014) *Porivnialnyi analiz yevropeiskogo zakonodavstva v haluzi elektronnoho dokumentoobihu. Publichne upravlinnia : teoriya ta praktyka*. № 4. S. 28–33. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2014-4/doc/1/04.pdf> [in Ukrainian].
- Shabliienko, A.S. (2015) *Osnovni problemni pytannia administrativno-pravovogo reguliuvannya u saths electronnoyi komertcii*. URL : <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-10-2015/> [in Ukrainian].
- Poliakov, V.V. 2013. *Mirovaya ekonomika I mezhdunarodnyi biznes*. 5-e izd., ster. M., 688 s. [in Russian].
- A European initiative in electronic commerce. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM (97) 157, 16 April 1997. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A132101> [in English].
- Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31999L0093> [in English].
- Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce'). URL: <http://eurlex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:32000l0031:en:html> [in English].
- Directive 97/66/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31997L0066> [in English].
- Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on the taking up, pursuit of and prudential supervision of the business of electronic money institutions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0046> [in English].
- Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32002L0058> [in English].
- REGULATION (EU) OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 2 October 2018 establishing a single digital gateway to provide access to information, to procedures and to assistance and problem-solving services and amending Regula-

tion (EU) No 1024/2012. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.295.01.0001.01.ENG&toc=OJ.L:2018:295:TOC [in English].

Regulation (EU) 2018/644 of the European Parliament and of the Council of 18 April 2018 on cross-border parcel delivery services (Text with EEA relevance). OJ L 112, 2.5.2018, p. 19–28 [in English].

Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj [in English].

Pro deyaki aspekty informatsiinyh posluh, zokrema, elektronnoyi komertsii, na vnutrishniomu rynku: Dyrektyva 2000/31/YS Yevropeyskoho parlamentu ta Rady. 2000. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_224 [in Ukrainian].

Panina, D.S. (2015). Osobennosti regulirovaniya industrii elektronnykh platezhey: opyt zarubezhnykh stran. *Vestnik OGU*. 4 (179), 313–317 [in Russian].

Shnyrkov, O.I., Muravyov, V.I., Zablotska, R.O. (2015). Ekonomichna asotsiatsiya Ukrayiny z Yevropeyskym Soyuzom. Kyiv. 415 [in Ukrainian].

Lefevre, H., Bedolla, T. (2015). Brainsurfing: the top marketing strategy minds in the world. – Miami, Fl. : I've Got the Fever. 199 [in English].

Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31997L0007> [in English].

Voznyi, M.I. (2014). Mizhnarodna elektronna torgivlia. Problemy na perspektvyv rozvytku v Ukraini. *Zbirnyk naukovykh prats Bukovynskoho universytetu*. 7, 243–252 [in Ukrainian].

E-Commerce Europe. European B2C E-commerce Report 2014. URL: http://www.ecommerce-europe.eu/facts-figures/electcom/06-57452_Ebook.pdf [in English].

Global Internet and E-Commerce Trends 2015/ yStats.com GmbH & Co. KG, 2016. 251 [in English].

Information Economy Report 2017. UNCTAD. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ier2017_en.pdf [in English].

Krug, S. (2014). Don't make me think, revisited: a common sense approach to Web usability. 200 [in English].

Fried, L. (2010). Advanced Information Technology Use. *Journal of information systems management*. 10, 7–14 [in English].

Zatonatska, T.H., Pleskach, V.L. (2007). *Electronna komertsiya*. 535 [in Ukrainian].

Bereza, A.M., Kozak, I.A., Shevchenko, F.A. (2002). *Electronna komertsiya*. 326 [in Ukrainian].

Kolomiyets, V. (2001). *Mizhnarodni informatsiyni systemy*. Kyiv. 408–432 [in Ukrainian].

The Concept of a «Digital Economy». URL: <http://odec.org.uk/theconcept-of-adigital-economy> [in English].

Lindner, M. (2015). Global e-commerce sales set to grow 25 % in 2015. *Internet RETAILER*. URL : <https://www.internetretailer.com/2015/07/29/global-e-commerce-setgrow-25-2015> [in English].

Garner, A.B. (2015). *Black's law dictionary*. Thomson Reuters West. 336–338 [in English].

Резюме

Пашков К.О. Особливості правового регулювання електронної комерційної діяльності у Європейському Союзі.

У статті розглянуто особливості правового регулювання електронної комерційної діяльності в межах Європейського Союзу. Для цього здійснено аналіз вторинного права Європейського Союзу, що регламентує здійснення електронної комерційної діяльності в межах Союзу. Особлива увага приділена дослідженню положень Директиви 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» від 8 червня 2000 р., зокрема щодо внутрішнього ринку, спрямованих на сприяння розвитку ринку послуг інформаційного суспільства в ЄС, щодо засад укладання електронних угод в ЄС, переліку мінімальної інформації, яку повинен надати постачальник послуг інформаційного суспільства замовнику в ЄС, а також положень щодо мінімізації відповідальності Інтернет-посередників за дії третіх осіб, пов'язані із здійсненням електронної комерційної діяльності.

Ключові слова: електронна комерційна діяльність, Європейський Союз, Директива 2000/31/ЄС, послуги інформаційного суспільства.

Резюме

Пашков К.О. Особенности правового регулирования электронной коммерческой деятельности в Европейском Союзе.

В статье рассмотрены особенности правового регулирования электронной коммерческой деятельности в рамках Европейского Союза. Для этого проведен анализ вторичного права Европейского Союза, регламентирующего осуществление электронной коммерческой деятельности в пределах Союза. Особое внимание уделено исследованию положений Директивы 2000/31/ЕС Европейского парламента и Совета ЕС «О некоторых правовых аспектах информационных услуг, в частности, электронной коммерции, на внутреннем рынке» от 8 июня 2000 г., а именно: о внутреннем рынке, о содействующих развитию рынка услуг информационного общества в ЕС, о принципах заключения электронных сделок в ЕС, о минимальной информации, которую должен предоставить поставщик услуг информационного общества заказчику в ЕС, а также положений о минимализации ответственности Интернет-посредников за действия третьих лиц, связанных с осуществлением электронной коммерческой деятельности.

Ключевые слова: электронная коммерческая деятельность, Европейский Союз, Директива 2000/31/ЕС, услуги информационного общества.

Summary

Kirill Pashkov. The electronic commerce legal regulation features within the European Union.

Considering that improving access to digital goods and services, creating an environment where digital networks and services can thrive, positioning of digitalization as the driving force of everything new, it becomes clear that an e-commerce legal platform of EU business entities activity will soon be subject to review in the EU and in connection with this fact, the study of the features of modern legal regulation of electronic commerce within the EU becomes both theoretical and practical relevance and significance.

The article deals with the peculiarities of legal regulation of electronic commerce within the European Union. The author of the article has analyzed in detail the legal framework and the legal norms that regulate the implementation of e-commerce in the EU and which have the greatest impact on the implementation of foreign economic activity. These norms were grouped in three directions: 1) norms that set the country of origin principle; 2) rules that recognize the legal force of electronic contracts and regulate the procedure for their conclusion; 3) rules that limit the liability of third party content providers. For this research, an analysis of secondary law of the European Union governing the conduct of electronic commerce within the Union has been carried out. Particular attention is paid to the study of the provisions of Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information services, in particular e-commerce, in the internal market, namely, on the internal market, aimed at promoting the development of the EU information services market in the EU, on the principles of the conclusion of electronic agreements in the EU, a list of the minimum information that the information society service provider must give to the customer in the EU, as well as the provisions minimizing the Internet intermediaries liability for the actions of third parties related to the implementation of electronic commerce.

Key words: electronic commerce, European Union, Directive 2000/31/EC, information society services.

DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.73

S. SMIRNOVA

*Sofia Smirnova, Undergraduate student at University College London (UCL) studying third year BA Politics, Sociology and Eastern European Studies**

ORCID 0000-0002-1500-3023

THE PIVOTAL ROLE OF THE CASE LAW OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION (CJEU) IN PROTECTING CITIZENS' RIGHTS

Problems to solve. This article discusses the key issues in the case law of the Court of Justice of the European Union and the ways in which it uses direct and indirect effects, both vertical and horizontal, as a tool through which to protect EU citizens' rights. The rights discussed in this article involve equal pay without gender-based discrimination, equal tariffs and commercial policy as well as equal and fair access into the countries of the European Union as per the free movement of persons.

Analysis and Literature review. To answer the question of whether the Court of Justice of the European Union served a pivotal role in protecting citizens' rights, various scholars have been considered in this analysis; P. Craig, R. Dehousse, S. Drake, P. Pescatore, R. Schuman, C. Tobler, J. Beglinger, and others. Furthermore, an important role in this assessment of the case law play the cases themselves; most prominent examples include Van Gend en Loos (1963), Defrenne (1976), Van Duyn (1974), Ratti (1979), Marshall (1986), Marleasing (1990), Simmenthal (1978) among others.

Aims of the article. This article aims to shed light on the issues surrounding the projection of citizens' rights under the principle of indirect effect, as exemplified by the case law of the Court of Justice of the European Union, particularly in the absence of the horizontal direct effect of directives.

Content of the article. The European Union (EU) is an international organisation based on the highest source of law, which is the Treaty. This is made up of the Treaty on the European Union (TEU) and the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) with an equal legal value to each other. These treaties have stemmed from the development of the EU since 1951 under the European Coal and Steel Community (ECSC) Treaty which was derived from six original members creating an international organisation establishing a common market for coal and steel. This established a formal treaty in Europe that provided economic collaboration as a means of integration to eliminate conflict through a common market. However, 'Europe will not be made at one' (Schuman, 1950) and therefore, the creation of the Treaty of Rome (1957) followed with an objective of the creation of a common market. This would mean the complete removal of trade barriers, joint external tariffs, a common commercial policy and a series of common policies (for example, in agriculture, education and monetary policy) to be run by the European Commission. Through the development of various amendments such as the 1986 Single European Act (SEA) economic integration was under way with the aim of 'progressively establishing the internal market over a period expiring on 31 December 1992' (SEA, 1987) and creating 'an area without internal frontiers in which the free movement of goods, persons, services and capital is ensured' (SEA, 1987). However, after the creation of the constitution the 'progress on ratification came to an abrupt halt when France and the Netherlands rejected the EU Constitution in their referenda' (Dehousse, 2006).

The Treaty of Lisbon, which formed the basis for the TEU, introduced the second component to complete the creation of the EU: political integration. This was established through a three-pillar structure; the European Community (EC) pillar and the introduction of rights to EU citizens (Tobler & Beglinger, 2007) common foreign and